

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0826U004414

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 07-08-2026

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Івусь Тетяна Ігоріївна

2. Tetiana I. Ivus

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6993-611X

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 091

Назва наукової спеціальності: Біологія

Галузь / галузі знань: біологія

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: 091 Біологія

Дата захисту: 10-08-2026

Спеціальність за освітою: 101 Екологія

Місце роботи здобувача: Організація відсутня

Код за ЄДРПОУ: 00000000

Місцезнаходження: -----, Київ, 00000, Україна

Форма власності: Змішана

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 14625

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02125674

Місцезнаходження: вул. Гетьмана Полуботка, Чернігів, Чернігівський р-н., 14013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02125674

Місцезнаходження: вул. Гетьмана Полуботка, Чернігів, Чернігівський р-н., 14013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 34.29.35, 34.35

Тема дисертації:

1. Макрофіти прибережно-водних комплексів малих річок пониззя Десни
2. Macrophytes of coastal-aquatic complexes of small rivers in the lower reaches of the Desna River

Реферат/анотація:

1. Дисертаційна робота присвячена комплексному флористичному, екологічному та созологічному дослідженню макрофітів водних і прибережно-водних комплексів малих річок пониззя Десни. У роботі здійснено аналіз історії гідроботанічних досліджень регіону, обґрунтовано методологічні підходи до інвентаризації флори, встановлено її таксономічну, біоморфологічну, екологічну та хорологічну структуру, визначено созологічну насиченість, оцінено сучасні загрози та розроблено науково обґрунтовані рекомендації щодо охорони й збалансованого використання макрофітів. Територія дослідження охоплює малі річки пониззя річки Десна, що належить до фізико-географічної області Чернігівського Полісся. Регіон характеризується рівнинним рельєфом, розвиненою системою заплав, наявністю болотних масивів у верхів'ях водотоків, сезонною мінливістю гідрологічних режимів та різноманітням ґрунтового покриву. Сукупність цих чинників формує гідроморфні та гігрофільні екотопи, що зумовлюють високу різноманітність

водної та прибережно-водної флори. Водночас нижні течії більшості малих річок зазнають істотної антропогенної трансформації внаслідок меліоративних заходів, каналізації русел, аграрного освоєння заплав і гідроморфологічних змін. У роботі узагальнено історію досліджень макрофітів малих річок пониззя Десни та виокремлено їх основні етапи. Встановлено, що на ранніх етапах (до XIX ст.) відомості про водну і прибережно-водну флору мали переважно описовий характер і формувалися в межах фрагментарних досліджень. У другій половині XX ст. інтенсифікація меліоративних робіт зумовила зростання інтересу до оцінки стану водних і заплавних екосистем. Період кінця XX – початку XXI ст. характеризувався інтеграцією гідроботанічних досліджень у систему природоохоронного планування та формування мережі природно-заповідного фонду. Сучасний етап (2017– 2025 рр.) відзначається впровадженням міждисциплінарних підходів, використанням геоінформаційних технологій, гармонізацією з європейськими екологічними ініціативами та посиленням ролі макрофітів як індикаторів екологічного стану водних об'єктів. У результаті проведеного дослідження встановлено, що флора макрофітів водних і прибережно-водних комплексів малих річок пониззя Десни налічує 172 види судинних рослин, які належать до 124 родів і 51 родини. Провідну роль відіграють Magnoliophyta (97,67 %), тоді як частка судинних спорових становить 2,33 %, що відповідає структурі флор водно- болотних екосистем помірної зони. У межах Magnoliophyta переважає клас Magnoliopsida (68,60 %), частка Liliopsida становить 29,07 % (співвідношення 1:2,4). Загальний родовий коефіцієнт (1,39) свідчить про значну представленість маловидових родів і відносну стабільність екологічних умов. Біоморфологічна структура флори характеризується переважанням гемікриптофітів (62,2 %), що відображає типовість домінування багаторічних трав'янистих форм у заплавних та прибережно-водних біотопах помірної зони. Значною є участь криптофітів (геофітів, гелофітів, гідрофітів), які забезпечують адаптацію рослин до умов періодичного або постійного перезволоження, коливання руслового обводнення. Відсутність фанерофітів та незначна частка хамефітів зумовлені гідроморфністю досліджуваних екотопів. Екобіоморфологічний спектр відображає домінування гідроморфних і гідрогеломорфних типів, що формують основу водних і прибережних фітоценозів та демонструють чіткий градієнт умов зволоження в межах руслово-заплавних систем.

2. The dissertation is dedicated to the comprehensive floristic, ecological, and conservational study of macrophytes in the riparian-aquatic complexes of small rivers in the lower reaches of the Desna River. The study presents a systematic analysis of the history of hydrobotanical research in the region, substantiates methodological approaches to flora inventory, establishes the taxonomic, biomorphological, ecological, and chorological structure of macrophytes, assesses their conservational value, evaluates current threats, and develops scientifically grounded recommendations for the protection and sustainable use of macrophytes. The study area covers small rivers in the lower reaches of the Desna River, located within the physical-geographical region of the Chernihiv Polissia. The region is characterized by a flat relief, extensive floodplain systems, the presence of wetlands in the upper reaches of watercourses, seasonal variability of the hydrological regime, and diverse soil cover. The combination of these factors forms specific hydromorphic and hygrophilous habitats that determine high diversity of aquatic and riparian vegetation. At the same time, the lower reaches of most small rivers are significantly anthropogenically transformed due to reclamation activities, channelization, agricultural development of floodplains, and hydromorphological alterations. The work summarizes the history of research on macrophytes of the small rivers of the Desna lower reaches and identifies its main stages. It has been established that at the early stages (prior to the 19th century), information on aquatic flora was mostly descriptive and formed within the framework of fragmented studies. In the second half of the 20th century, the intensification of reclamation works led to increased interest in assessing the state of aquatic and floodplain ecosystems. The period from the late 20th to the early 21st century was characterized by the integration of hydrobotanical research into environmental planning and the formation of a network of protected areas. The current stage (2017–2025) is distinguished by the implementation of interdisciplinary approaches, the use of geoinformation technologies, harmonization with European ecological initiatives, and the strengthening of the role of macrophytes as indicators of the ecological status of water bodies. As a result of the study, it was established that the flora of macrophytes in the riparian-aquatic complexes of small rivers in the lower reaches of the Desna River includes 172 species of vascular plants,

belonging to 124 genera and 51 families. The dominant group is Magnoliophyta (97.67 %), while vascular spore-bearing plants account for only 2.33 %, reflecting the structure of temperate wetland ecosystems. Within Magnoliophyta, Magnoliopsida dominates (68.60 %), while Liliopsida constitutes 29.07 % (ratio 1:2.4). The overall generic coefficient (1.39) indicates the predominance of low-diversity genera and relative stability of environmental conditions. The biomorphological structure of the flora is characterized by the predominance of hemicryptophytes (62.2 %), reflecting the dominance of perennial herbaceous forms in floodplain and riparian habitats of the temperate zone. A significant share of cryptophytes (geophytes, helophytes, hydrophytes) demonstrates adaptation to conditions of periodic or permanent waterlogging. The absence of phanerophytes and the minimal presence of chamaephytes are due to the hydromorphic nature of the studied habitats. The ecobiomorphological spectrum reflects the dominance of hydromorphic and hydrohelomorphic types, which form the basis of aquatic and riparian phytocenoses and demonstrate a clear gradient of moisture conditions within riverbed-floodplain systems.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Раціональне природокористування

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Карпенко Ю., Свердлов В., Потоцька С., Аравін П., Асмаковський Є., Івусь Т. Систематичний огляд, особливості поширення та охорона лікарських рослин Лівобережного Полісся України в умовах зміни клімату. Фітотерапія. Часопис. 2025. 3. С. 147-156. <https://doi.org/10.32782/2522-9680-2025-3-147>
- Івусь Т. І., Карпенко Ю. О. Систематична структура флори водних та прибережно-водних екосистем малих річок пониззя Десни. Український журнал природничих наук. 2025. Т. 12. С. 61-68. <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.12.2025.5>.
- Івусь Т. І., Карпенко Ю. О. Флористична та фітоценотична структура водних і прибережно-водних екосистем малих річок пониззя Десни в межах Чернігівського Полісся. Екологічні науки. 2025. 3(60). С. 15-18. <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2025.eco.3-60.2>
- Ivus T. I., Karpenko Y. O. System of approaches to conserving vascular plant diversity in small rivers below the Desna River. Bulletin of Sumy National Agrarian University. Series: Agronomy and Biology. 2025. Vol. 60, No. 2. P. 3-9. <https://doi.org/10.32782/agrobio.2025.2>
- Карпенко Ю. О., Івусь Т. І. Роль стратегічної екологічної оцінки у формуванні стратегій розвитку територіальних громад Чернігівської області з урахуванням екологічного стану малих річок пониззя Десни. Екологічні науки. 2025. 5(62). С. 36-40. <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2025.eco.5-62.1.6>
- Івусь Т. І. Систематична, екобіоморфологічна структура та соціологічна цінність флори водних і прибережно-водних екосистем річки Золотинка (Чернігівська область). Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія. 2020. Вип. 1-2 (79). С. 12-17. <https://doi.org/10.25128/2078-2357.20.1-2.2>
- Івусь Т. І., Карпенко Ю. О. Рідкісні види та угруповання в долині річки Вздвига (Чернігівський район, Чернігівська область. Сучасні фітосозологічні дослідження в Україні: зб. наукових праць з нагоди вшанування пам'яті видатного фітосозолога, д-ра біол. наук, проф. Т. Л. Андрієнко-Малюк (1938-2016 рр.). Вип. 2. Київ: Талком, 2018. С. 11-14.
- Івусь Т. І., Карпенко Ю. О. Гідрологічні заказники як один із шляхів збереження фіторізноманіття малих річок. Сучасні фітосозологічні дослідження в Україні: зб. наукових праць з нагоди вшанування пам'яті видатного фітосозолога, д-ра біол. наук, проф. Т. Л. Андрієнко-Малюк (1938-2016 рр.). Вип. 3. Київ: Талком, 2019. С. 22-25.

- Ivus T. Modern ecological state of the small rivers of the low reach Desna. Materials of the International scientific conference «Natural Resources of Border Areas under a Changing Climate» (Chernihiv, 27-29 September 2017). Chernihiv: Desna Polygraph, 2017. P. 10-11.
- Карпенко Ю. О., Івусь Т. І. Підходи до розробки системи плану управління річковими басейнами малих річок в межах урботериторій (на прикладі річки Стрижень). Materials of the International scientific conference «Natural Resources of Border Areas under a Changing Climate» (Chernihiv, 27- 29 September 2017). Chernihiv: Desna Polygraph, 2017. P. 37-38.
- Івусь Т. І. Малі річки басейну Десни як осередки гідрофільного фіторізноманіття. Проблеми екології та еволюції екосистем в умовах трансформованого середовища: збірник матеріалів I Міжнародної науково- практичної конференції молодих вчених, м. Київ, 25-26 травня 2017 р. Київ : ДУ «ІЕЕ НАН України», 2017. С. 45-47.
- Івусь Т. І. Ресурсне значення макрофітів малих річок пониззя Десни. Біологічні дослідження – 2018: збірник наукових праць матеріалів IX Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 14-16 березня 2018). Житомир: ПП Рута, 2018. С. 174-175.
- Івусь Т. І. Макрофіти малих річок пониззя Десни як індикатори їх екологічного стану. Крок у науку: дослідження у галузі природничо- математичних дисциплін та методик їх навчання: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених. (м. Чернігів, 19-20 квітня, 2018 року). Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2018. С. 24.
- Івусь Т. І., Карпенко Ю. О. Методологія організації комплексних досліджень макрофітів малих річок. Крок у науку: дослідження у галузі природничо-математичних дисциплін та методик їх навчання: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених. (м. Чернігів, 28 листопада 2018 року). Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2018. С. 112.
- Івусь Т. І. Моніторинг стану малих річок пониззя Десни як система чинників упередження їх деградації. Проблеми екології та еволюції екосистем в умовах трансформованого середовища: збірник матеріалів наукових праць II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернігів, 11-12 жовтня 2018 р. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. С. 202-204.
- Івусь Т. І. Систематична структура прибережно-водної і водної флори малих річок пониззя Десни Чернігівського району. Молодь і поступ біології.: програма та тези доповідей XIV Міжнародної наукової конференції студентів і аспірантів. присвячена 185 річниці від дня народження Б. Дибовського, м. Львів, 10 – 12 квітня 2018 р. Львів: 2018. С. 114-115.
- Івусь Т. І. Прибережні захисні смуги малих річок в межах населених пунктів та її значення при формуванні антропогенних екосистем. Збалансовані міста: впровадження ідей зеленого планування, проектування та будівництва в Україні: матеріали Всеукраїнської конференції: (м. Київ, 4 грудня 2018 р.).
- Івусь Т. І. Фітоценотична структура водних та прибережно-водних екосистем малих річок пониззя Десни. Молодь і поступ біології.: збірник тез XV Міжнародна наукова конференція студентів і аспірантів, присвячена 135 річниці від дня народження Я. Парнаса м. Львів, 9-11 квітня 2019 р. Львів: 2019. С. 198-199.
- Івусь Т. І., Карпенко Ю. О. Осередки рідкісних видів судинних рослин у заплавах малих річок пониззя Десни. Тернопільські біологічні читання – 2019.: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 80-річчя від дня народження д.б.н., проф. Явоненка О. Ф. та 75- річчю від дня народження д.б.н., проф. Яковенка Б. В. Тернопіль: Вектор, 2019. С. 130-134.
- Івусь Т. Водні біотопи малих річок пониззя Десни, що потребують охорони. Natural Resources of Border Areas under a Changing Climate. The 3rd International Scientific Conference: the program, abstracts (Ukraine, Chernihiv, September 24-27, 2019). Chernihiv: Desna Polygraph Publishing House. 2019. P.48
- Карпенко Ю. О., Івусь Т. І. Інвазійні види флори водних і прибережно-водних екосистем малих річок пониззя Десни. Актуальні питання біологічної науки: збірник статей VI Міжнародної заочної науково-практичної конференції. Ніжин: НДУ імені Миколи Гоголя, 2020. С. 162-164.

- Івусь Т. І. Малі річки як елементи локальних екомереж. Історико- археологічний та природно- екологічний потенціал Мезинської округи: минуле, сучасне та перспективи розбудови: матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 55-й річниці заснування Мезинського археологічного науково-дослідного музею та 90-літтю від дня народження відомого краєзнавця і археолога, засновника Мезинського музею В. Є. Куриленка (Чернігів – Мезин, 15-16 жовтня 2020 р.). Чернігів: Десна Поліграф, 2020. С. 61
- Івусь Т., Карпенко Ю. Оцінка впливу воєнних дій на загальний екологічний стан малих річок пониззя Десни. «Natural Resources of Border Areas under a Changing Climate». The 7th International Scientific Conference: the program, abstracts (Ukraine, Chernihiv, September 27-29, 2023). Chernihiv: Publishing House «Desna Polygraph». 2023. Р. 80-81.
- Івусь Т. І., Карпенко Ю. О. Вплив несанкціонованих сміттєзвалищ на екологічний стан малих річок у територіальних громадах: виклики та шляхи вирішення. Полігони твердих побутових відходів та сміттєзвалища в умовах війни: стан, проблемні питання та шляхи впровадження європейських стандартів: збірка матеріалів Національного форуму «Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології» (м. Київ, 27–28 листопада 2025 року). Київ: Центр екологічної освіти та інформації, 2025. С. 54-58.
- Карпенко Ю. О., Івусь Т. І. Проблеми збереження прибережно- водної рослинності малих річок в умовах війни та шляхи їх вирішення. IV міжнародна науково-практична конференція «Vin Smart Eco» (ОН- ЛАЙН) Україна, Вінниця 15–17 травня, 2025). С. 80-81.
- Івусь Т. І., Карпенко Ю. О. Природні та антропогенні чинники формування угруповань макрофітів малих річок пониззя Десни. Водні ресурси: сучасний стан, ефективні технології раціонального використання та охорона: збірник тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 березня 2026 р., м. Чернігів). Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2026. С. 65.
- Івусь Т., Карпенко Ю. Декоративно-квітучі макрофіти малих річок пониззя Десни. Біогеосфера і соціум: матеріали міжнародної науково- практичної конференції (м. Берегове, 25–27 березня 2026 р.). Берегове, 2026. С. 325-328.

Наукова (науково-технічна) продукція: аналітичні матеріали

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Карпенко Юрій Олександрович

2. Yurii O. Karpenko

Кваліфікація: к. б. н., доц., 03.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000000217038473

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02125674

Місцезнаходження: вул. Гетьмана Полуботка, Чернігів, Чернігівський р-н., 14013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Скляр Юрій Леонідович

2. Yurii Skliar

Кваліфікація: к. б. н., доц., 03.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-5790-1331

Додаткова інформація: ;<https://scholar.google.com.ua/citations?user=OrIkDoAAAAAJ&hl=uk>

Повне найменування юридичної особи: Сумський національний аграрний університет

Код за ЄДРПОУ: 04718013

Місцезнаходження: вул. Герасима Кондратьєва, Суми, Сумський р-н., 40021, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Незбрицька Інна Миколаївна

2. Inna M. Nezbyrtska

Кваліфікація: к. б. н., 03.00.17

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-4607-0058

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут гідробіології Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417029

Місцезнаходження: Проспект Володимира Івасюка, Київ, 04210, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кириєнко Світлана Володимирівна
2. Svitlana Kiriienko

Кваліфікація: к.б.н., 03.00.05**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0002-2960-8656**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка**Код за ЄДРПОУ:** 02125674**Місцезнаходження:** вул. Гетьмана Полуботка, Чернігів, Чернігівський р-н., 14013, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України**Ідентифікатор ROR:****Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Мехед Ольга Борисівна
2. Olha B. Mekhed

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.04**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0001-9485-9139**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка**Код за ЄДРПОУ:** 02125674**Місцезнаходження:** вул. Гетьмана Полуботка, Чернігів, Чернігівський р-н., 14013, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України**Ідентифікатор ROR:****VIII. Заключні відомості****Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Лукаш Олександр Васильович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Лукаш Олександр Васильович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Свердлов Володимир Олександрович

Реєстратор

Юрченко Тетяна Анатоліївна

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна